

האמן כגונב הניצוץ

מגילת האש בתשעה סעיפים

גרוע מזה הוא האיש המתחזה לאמן. זה שגם להפנס אל חדרי הממשי אינו מעז, אף המעמד של המגיקון מוצא חן בעיניו, והוא מתחזה לכותב שירה. אלו הם למעשה מרב הכותבים.

א. בעקבות הידגר ולאקאן מקבלת היום על דעת רבים התפיסה שהאדם "גר בתוך השפה"; ובנסות אחר, הקביעה שהאדם לא מדבר בשפה, השפה מדברת אותו.

ב. את הקביעה הזאת אני מקבל, לא משום שהיא אפנתית, אלא משום שהיא נותנת מלים למה שחשתי בו כבר בעבר באופן כזה או אחר, למעשה כבר מהילדות הרפה.

ג. קביעה נוספת שאני מקבל, משום שאני חש שהיא אמת, מניחה שבני האדם אינם מדברים זה עם זה כדי ליצר קשר, אלא כדי לעשות רושם, לערפל, להסתיר ואף לבלבל את האחר. לאקאן מניח שבכל שיחה בין שני אנשים נמצאים למעשה ארבעה: שני סובייקטים, המסתתרים מאחורי שני עורכי-הדין שלהם – שהם המנהלים בעצם את השיחה ביניהם. במלים אחרות (כמו שטוען הבלשן דוקרו, המובא על ידי סלבוז' ז'יז'ק), האדם משלה את עצמו כשהוא אומר שהוא משוחח עם הזולת. הדבור האנושי, אם אנו מעזים לרדת לחקרו, איננו אלא מניפולציה; כל הפונה אל האחר בדבור מפעיל למעשה (לרב באופן לא מודע) את כלי הפתוי שבדיו, על מנת להשיג דבר-מה מהאחר שאליו הוא פונה. דבור נקי ותמים, החף לגמרי מכוננות מניפולטיביות נסחרות של הסובייקט-הדובר, כמעט שאיננו קיים.

ד. כן הם פני הדברים במישור הסימבולי שבתוכו אנו מתנהלים דרך קבע; ואם לדיק יותר, במישור הסימבולי והדמיוני גם יחד, שבו מתנהלים לרב חיינו הפנימיים. ואולם,

כל מה שנאמר לעיל בטל לחלוטין כשאנו פוגשים בהפתעה במישור של הממשי, למשל בטרואמה, שם אין הדבור פועל כלל. שם שולטת הדממה.

ה. האיש הקדוש – זה החי ב"פלנטה" אחרת לגמרי מזו של שאר בני האדם, והוא זוכה למגע ישיר עם ה"לב של העולם" (כפי שמכנה זאת רבי נחמן מברסלב) – האיש הזה חי את חייו בתוך המשלב של הממשי – ועל כן אלו מתנהלים היכן שמסתים עולם המלים – ולרב שורה שם דממה; ואם יש שם דבור, הרי זה דבור שלא מן ה"שפה" שעליה דברו הידגר ולאקאן. זהו הדבור של הנביא, זה שדבר האל מושם בפיו.

ו. האמן, לעומת זאת, שיה לעולם שלנו, לעולם של הדבור – אך הוא מניפולטור מסוג מיוחד. הוא נחן בכשר נדיר להכנס אל תוך הממשי, אל תוך "קדש הקדשים", אל תוך עולם הדממה, כדי להוציא משם את החמרים החיים שהוא נתקל בהם שם ולחזור משם חי – ולהפעילם בכמעין "מגיה" על סובביו.

כך אני מפרש את גנבת האש מהעליונים של פרויטאוס. האמן הוא פרויטאוס. האמן הוא המגיקון של החברה המודרנית.

ז. האש שהאמן גונב מהעליונים היא האמנות, שבה הוא משתמש באפן מניפולטיבי כדי להרשים את אלו שחיים בסימבולי-דמיוני, שמשיכתם אל הממשי היא עצומה – והאמן הוא שמאפשר להם הצצה לעולם זה, בלי שיהיה עליהם להחשף ולהפגע ישירות מ"מכת הברק" של הטרואמה המבעיתה (מי שמכיר את המסה של פרויד "המשורר וההיזה" יזהה מיד, כי מה שנאמר כאן איננו אלא הצבה בשפה שונה מעט של דבריו שם).

ח. גרוע מזה הוא האיש המתחזה לאמן. זה שגם להכנס אל חדרי הממשי אינו מעז, אך המעמד של המגיקון מוצא חן בעיניו, והוא מתחזה לכותב שירה. אלו הם למעשה מרב הכותבים.

גם המשוררים שאכן זכו להכנס לשם ולצאת חיים כשבידם ניצוץ מן האש הגדולה – מתאהבים בקלות ברגעי השיא הללו שלהם – והם מחקים את האש שהם גנבו בעבר בהמשך דרכם.

אם נעבר על כל מדפי ספרי השירה שנכתבו מאז ומעולם – כמדמני שיעלה בידינו לבסוף לספר על אצבעות יד אחת בלבד את השירים האלהיים, שירי האש האמתיים, אלו שבאמת נגנבו ממרום.

ט. יחד עם זאת, על אף העבדה האחרונה, יש לזכר שאפשר להביט אחרת, בעין טובה, בעין חומלת, על עולם האמנות, ולומר כי די לנו בעצם העבדה שאנו כבני אנוש זוכים לשמע את שירת המלאכים אפלו בשיר אחד-יחיד בחיינו. כבר בכך באה גאלה לעולם. ועוד אפשר לומר, בהמשך לאותו מבע המתה את הבקרת לחמלה: גם הגרפומן-שבגרפומנים מוכיח קבל עם ועדה, שבתוך-תוכו גם הוא כמה לאש העליונה. וגם בכך אפשר למצא נחמה פורתא.